

ՀՀ կենտրոնական բանկի եզրակացությունը

ՀՀ 2019 թվականի պետական բյուջեի կատարման տարեկան հաշվետվությունը հաստատելու մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքի նախագծի վերաբերյալ¹

Մակրոտնտեսական հատված. Մակրոտնտեսական կայունության պահպանման պայմաններում, 2019 թվականին շարունակվել է տնտեսական աճի բարձր տեմպերի ապահովումը: Տարվա արդյունքում տնտեսական աճը կազմել է 7.6 տոկոս, ինչը 2.4 տոկոսային կետով բարձր է նախորդ տարվա ցուցանիշից և 2.7 տոկոսային կետով՝ ՀՀ պետական բյուջեի տարեկան ծրագրում նպատակադրվածից: Տնտեսական աճին հիմնականում նպաստել են ծառայությունների և արդյունաբերության ճյուղերում բարձր աճերը և փոքր չափով նաև շինարարությունը: Գյուղատնտեսությունը տնտեսական աճի վրա ունեցել է բացասական ազդեցություն:

Տնտեսական աճի բարձր մակարդակի պայմաններում, ՀՀ պետական բյուջեի կատարումը, հարկաբյուջետային կանոնների պահպանման սկզբունքի ներքո, առաջնորդվել է պետական պարտքի կայունության ապահովման նպատակի իրագործմամբ: Արդյունքում, ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը նվազել է, որին նպաստել է ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի տարվա համար նախատեսված մակարդակից ավելի մեծ չափով կրճատումը: Վերջինիս նպաստել է նաև պետական ծախսերի կատարման բարելավման և արդյունավետության բարձրացման նպատակով ՀՀ կառավարության կողմից պետական ծախսերի կրճատման ուղղությամբ վերանայումների շարունակական իրականացումը, ինչպես նաև ստվերային տնտեսության կրճատմանն ուղղված հարկային վարչարարության բարելավման ազդեցությունը: Նշված քաղաքականության արդյունքում, համախառն պահանջարկի վրա հարկաբյուջետային հատվածի ազդեցությունը զսպող է եղել՝ պայմանավորված եկամուտների զգալի զսպող և ծախսերի ընդլայնող ազդակների ձևավորմամբ:

Զսպող հարկաբյուջետային քաղաքականության պայմաններում ՀՀ կենտրոնական բանկն արձագանքել է գնաճային զարգացումներին՝ շարունակելով վարել խթանող դրամավարկային քաղաքականություն. տարվա ընթացքում երկու անգամ իջեցրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ պահպանելով տոկոսադրույքների ցածր մակարդակը: Տոկոսադրույքների ցածր մակարդակի պահպանումը, ուղեկցվելով տնտեսության վարկավորման ծավալների բարձր աճով, նպաստել է համախառն պահանջարկի աճին: Արդյունքում՝ 2019 թվականի տնտեսական աճի ձևավորմանը մեծամասամբ նպաստել է ներքին ծախսումների՝ հատկապես մասնավոր սպառման զգալի աճը՝ 12.8 տոկոս:

¹ Սույ Ն վիստայթյուլ մ բերված թվայ ին տվյ պ ները վերցված են ՀՀ 2019 թվականի պետական բյ ու ջեի կատարման մասին հաշվետվությ ու նից:

2019 թվականին արտաքին հատվածի զարգացումները նախորդ տարվա նկատմամբ բարելավվել են՝ պայմանավորված նախորդ տարվա նկատմամբ արտահանման աճի տեմպի արագացմամբ և ներմուծման աճի տեմպի դանդաղումով: Այսպես՝ 2019 թվականին ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալներն աճել են 10.3%-ով՝ նախորդ տարվա 2.9 տոկոսի նկատմամբ, իսկ ներմուծման ծավալներն աճել են 9.1%-ով՝ նախորդ տարվա 12.8 տոկոսի փոխարեն: Արտահանման աճին հիմնականում նպաստել են տնտեսության արտահանելի հատվածի, մասնավորապես՝ հանքարդյունաբերության ճյուղի արտադրական կարողությունների վերականգնումը, մշակող արդյունաբերության ճյուղում արտադրողականության աճը, ինչպես նաև ծառայությունների արտահանելի հատվածի աճը: Ներմուծման աճին նպաստելու տեսանկյունից, տարվա համար առանձնահատուկ էր ավտոմեքենաների ներկրման ծավալների կտրուկ աճը: Արդյունքում՝ 2019 թվականին ընթացիկ հաշվի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ որոշակի բարելավվել է:

Գնաճի զարգացումների վերաբերյալ նշենք, որ 2019 թվականի ընթացքում ցածր գնաճը պահպանվել է՝ պայմանավորված ինչպես հարկաբյուջետային քաղաքականության սպասվածից ավելի մեծ զսպող ընթացքի և արտաքին աշխարհից փոխանցված գնանկումային ազդեցություններով, այնպես էլ կառուցվածքային գործոններով, ինչպիսիք են՝ ապրանքային շուկաներում մրցակցության աճը և պահանջարկի տեղաշարժը կարճաժամկետ սպառման ապրանքներից երկարաժամկետ սպառման ապրանքներ: 2019 թվականին 12-ամսյա գնաճը կազմել է 0.7%, իսկ միջին գնաճը՝ 1.4%: Տարվա ընթացքում ձևավորված ցածր գնաճը նպաստել է գնաճային սպասումների թուլացմանը՝ արտացոլվելով նաև շուկայական տոկոսադրույքների նվազման միտումներում: Այսպես՝ տարվա ընթացքում նվազել են պետական պարտատոմսերի տոկոսադրույքները և տնտեսությանը տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքները: Հատկանշական է, որ տարվա ընթացքում եկամտաբերության կորի նվազումն արձանագրվել է պետական պարտատոմսերի ծավալների զգալի ավելացման պարագայում:

Հարկաբյուջետային հատված. Հարկաբյուջետային զսպող քաղաքականության շարունակական իրականացմանը զուգահեռ, 1.3 տոկոսային կետով նվազել է 2019 թվականի ՀՀ կառավարության պարտք/ՀՆԱ ցուցանիշը և կազմել 50 տոկոս: Ընդ որում, պետական պարտքի կառուցվածքում ներքին աղբյուրների տեսակարար կշռի աճի վերջին տարիներին արձանագրված միտումները պահպանվել են նաև 2019 թվականին: Այս տեսանկյունից հարկ է նշել, որ տոկոսադրույքների նվազման և ցածր գնաճի վերջին տարիներին ձևավորված մակրոտնտեսական միջավայրում նպաստավոր պայմաններ են ստեղծվել պետական պարտքի կառավարման բարելավման համար: Մասնավորապես, ոլորտում վերջին տարիների ձեռքբերումները՝ կապված պարտքի կայունացման, ինչպես նաև կառուցվածի բարելավման մասով, էապես կարևորվում են՝ դրանց հետագա

շարունակականության ապահովման և պարտքի հետ կապված ռիսկերի նվազեցման տեսանկյունից:

ՀՀ տնտեսական բարձր աճի և հարկային բարեփոխումների իրականացման պայմաններում, ՀՀ կառավարությունը տարվա ընթացքում վերանայել է ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների ծրագիրը՝ աճի ուղղությամբ²: Տարվա արդյունքում ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների աճը կազմել է 16.7 տոկոս, իսկ հարկեր և տուրքերի գծով աճը՝ 16.4 տոկոս: Ընդ որում, հարկային եկամուտների նման բարձր աճի ապահովումը պայմանավորված էր ՀՀ կառավարության կողմից ստվերի կրճատմանն ուղղված միջոցառումների իրականացմամբ, հարկային վարչարարության բարելավմամբ, ինչպես նաև ավտոմեքենաների ներմուծման ծավալների աճով: Միևնույն ժամանակ, էական բարելավում է արձանագրվել հարկեր/ՀՆԱ ցուցանիշի գծով. նախորդ տարվա նկատմամբ 1.3 տոկոսային կետով աճել է այն և կազմել 22.3 տոկոս: Ընդ որում, հարկերի աճի նման բարձր ցուցանիշն ապահովվել է գերավճարների նվազեցման և տնտեսավարողներին ավելացված արժեքի հարկի հետ վերադարձման գործընթացի իրականացմանը զուգահեռ: Հարկ է նշել, որ հարկային ոլորտի նման բարելավումների պարագայում էապես կարևորվում է դրանց շարունակականության ապահովումը՝ իրական հիմքեր ապահովելով հարկային բեռի վերաբաշխման արդյունավետության և տնտեսության մրցունակության բարձրացման համար:

Առաջնորդվելով ՀՀ պետական ծախսերի արդյունավետության բարձրացման նպատակի իրագործմամբ՝ 2019 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի կատարման գործընթացում շարունակվել է ծախսերի արդյունավետության բարձրացման քաղաքականությունը: Թեև ՀՀ պետական բյուջեի ծրագրված սահմանաչափերի նկատմամբ ծախսերը թերակատարվել են, սակայն նախորդ տարվա նկատմամբ ունեցել են աճի միտումներ և համախառն պահանջարկի վրա՝ փոքր ընդլայնող ազդեցություն: Այսպես՝ ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերի աճը նախորդ տարվա նկատմամբ կազմել է 12.6 տոկոս կամ ՀՆԱ-ի մեջ 0.8 տոկոսային կետ՝ կազմելով ՀՆԱ-ի 24.9 տոկոսը: Սակայն հարկ է նշել, որ ՀՀ պետական բյուջեի ընդհանուր ծախսերի գծով աճն արձանագրվել է թերակատարմանը զուգահեռ, ընդ որում, թերակատարումն առավել վառ դրսևորվել է կապիտալ ծախսերի մասով: Այսպես՝ 2019 թվականին ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերը կազմել են տարվա համար ճշտված ծրագրի 92.4 տոկոսը, որտեղ ընթացիկ ծախսերը կազմել են տարեկան ճշտված ծրագրի 95.8 տոկոսը, իսկ կապիտալ ծախսերինը՝ 73.3 տոկոս: Կապիտալ ծախսերի մասով նշենք նաև, որ այն կազմել է ՀՆԱ-ի 2.9 տոկոսը, որը ցածր է թե՛ 2019 թվականի, և թե՛ միջին ժամկետի համար նպատակադրված ցուցանիշներից: Ելնելով վերը նշվածից և հաշվի առնելով տնտեսական աճի պահպանման համար

² 2019 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների մասով, վերանայումների համաձայն, նախատեսվել է 112.6 մլրդ դրամ աճ, որից 86.8 մլրդ դրամը բաժին է ընկել հարկեր և տուրքերին:

կապիտալ ծախսերի մեծ ազդեցությունը՝ կարևորվում է առանձնակի ուշադրության արժանացնել ոլորտում առկա հիմնախնդիրների լուծումը և կապիտալ ծախսերի աճի համար կայուն հիմքերի ստեղծումը:

Հարկաբյուջետային զսպող քաղաքականության պայմաններում, 2019 թվականի ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 41.4 մլրդ դրամով՝ կազմելով 63.9 մլրդ դրամ: Միևնույն ժամանակ, նախորդ տարվա համեմատ 0.8 տոկոսային կետով նվազել է ՀՆԱ-ում պակասուրդի տեսակարար կշիռը՝ կազմելով ՀՆԱ 1 տոկոսը, ինչը զսպող ազդեցություն է ունեցել համախառն պահանջարկի վրա: Պակասուրդի նվազումն ուղեկցվել է պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներում ներքին փոխառու միջոցների տեսակարար կշռի ավելացմամբ, պարտքի տոկոսադրույքների նվազմամբ և ներքին պարտքի ժամկետայնության աճով:

Ամփոփում. Ամփոփելով նշենք, որ հարկաբյուջետային քաղաքականության ոլորտում 2019 թվականին իրականացված բարեփոխումները, որոնք արտահայտվել են հիմնականում ՀՀ պետական բյուջեի պակասուրդի նվազեցմամբ, ստվերային հատվածի կրճատմամբ և պետական ծախսերի բարեփոխումներով, դրական են անդրադարձել մակրոտնտեսական և պետական պարտքի կայունության պահպանման վրա: Այդուհանդերձ, շատ կարևոր է մակրոտնտեսական կայունության պահպանմանը զուգահեռ ապահովել արդյունավետ կապիտալ ծախսերի անհրաժեշտ ծավալների իրականացումը տնտեսության կայուն զարգացման հիմքերի ամրապնդման համար: